

MUAYYAN ADIB VA ASARLARNI O'QITISH METODIKASI

Nurullayeva Jazira

Navoiy davlat universiteti Tillar fakulteti

Qozoq tili va adabiyoti yo'nalishi 3-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14999417>

Annotatsiya. Ushbu maqolada muayyan adib va uning asarlarini o'qitish metodikasi tahlil qilinadi. Adabiyotni o'qitish jarayonida muayyan yozuvchi va uning ijodiy merosini chuqur anglash muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada asarlarning tahlili, interfaol va innovatsion usullardan foydalanish orqali o'quvchilarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirish metodlari bayon etiladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va texnologiyalar adabiyot ta'limining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: muayyan adib, adabiy tahlil, pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, ijodiy tafakkur, mustaqil fikrlash.

Adabiyot darslarida muayyan adib va uning asarlarini o'rganish jarayoni murakkab, ammo muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Bunday yondashuv o'quvchilarga adabiy asarlarni chuqur tushunish, tarixiy va madaniy kontekstni anglash, yozuvchining uslubiy xususiyatlarini tahlil qilish imkonini beradi. Zamonaviy ta'lim metodlari, interfaol va innovatsion texnologiyalar bu jarayonda samaradorlikni oshiradi. Muayyan yozuvchilar va asarlarni o'rgatish adabiyot o'qitishning muhim jihati bo'lib, u nafaqat o'quvchilarning adabiy durdonalarni tushunishini kuchaytiradi, balki tanqidiy fikrlash qobiliyatini va so'z qudratini chuqurroq qadrlashni rivojlantiradi. Muayyan yozuvchilar va asarlarni o'rgatish shunchaki o'qish ro'yxatini tekshirish emas; Bu adabiyot taqdim etayotgan insoniyat tajribasining boy gobelenini o'rganish haqida. Muayyan yozuvchilarning asarlarini o'rganish orqali talabalar turli nuqtai nazarlar, madaniyatlar va tarixiy kontekstlar haqida tushunchaga ega bo'lishlari mumkin. Ta'lim uchun matnlarni tanlashda o'qituvchilar o'quv dasturiga muvofiqligi, madaniy xilma-xillik va adabiy qadriyat kabi turli omillarni hisobga olishlari kerak. Talabalar bilan rezonanslashadigan va ularning nuqtai nazarini shubha ostiga qo'yadigan matnlarni diqqat bilan tanlab, o'qituvchilar mazmunli o'rganish tajribasini yaratishi mumkin. Inklyuziv va boyituvchi o'quv muhitini yaratish uchun o'qish ro'yxatini turli kelib chiqishi, vaqt davri va janrdagi mualliflarning asarlari bilan diversifikatsiya qilish juda muhimdir. Talabalarni turli xil ovozlari va hikoyalar bilan tanishtirish orqali o'qituvchilar adabiyot orqali dunyoni yanada yaxlitroq tushunishga yordam berishlari mumkin. Dars mashg'ulotlarini jalb qilish o'quvchilarning faol ishtirokini, tanqidiy fikrlashni va ijodkorlikni rag'batlantirishi kerak. Rolli o'yin mashqlaridan tortib, adabiy tahlil bo'yicha amaliy mashg'ulotlarga bo'lgan interfaol topshiriqlar o'quvchilarda qiziqish uyg'otadi va o'rganilayotgan material bilan aloqalarini chuqurlashtiradi.

Adabiy tahlil muayyan yozuvchi asarlarini o'qitishning asosiy komponentlaridan biri bo'lib, quyidagi metodlardan foydalaniladi:

- **Biografik yondashuv** – yozuvchining hayoti va ijodiy faoliyatini o'rganish orqali uning asarlaridagi g'oyalarni chuqur anglash.
- **Konseptual tahlil** – asarning asosiy mavzusi va undagi muhim tushunchalarni ochib berish.
- **Obrazlar tahlili** – qahramonlarning xarakterini, ularning ruhiy kechinmalarini va

asardagi o'rnini o'rganish.

- **G'oyaviy-badiiy tahlil** – yozuvchi asarlarining jamiyatga ta'siri va adabiy jarayondagi o'rnini baholash.

Talabalarni adabiy matnlar bo'yicha qizg'in munozara va bahslarga jalb qilish ularni o'z fikrlarini bildirishga, taxminlarga qarshi chiqishga va tanqidiy muloqotga kirishishga undaydi. Turli nuqtai nazarlarni qadrlaydigan va hurmatli munozaralarni rag'batlantiradigan sinf muhitini yaratish orqali o'qituvchilar o'ychan kitobxonlar va mutafakkirlar hamjamiyatini tarbiyalashlari mumkin. Elektron kitoblar, onlayn munozara platformalari va ta'lim dasturlari kabi texnologiyalarni o'z ichiga adabiyotni hayotga olib kirishi va turli xil o'rganish uslublariga mos kelishi mumkin. Talabalarining adabiy asarlarni tushunishini va qiziqishini chuqurlashtirish uchun badiiy asarlar, xaritalar va vaqt jadvallari, shuningdek podkastlar va musiqa kabi audio resurslardan foydalaning.

Zamonaviy ta'lim jarayonida interfaol metodlarning qo'llanilishi o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi:

- **Munozara va bahslar** – asar qahramonlari va muallifning g'oyalari haqida fikr almashish orqali tanqidiy tafakkurni rivojlantirish.
- **Rol o'ynash va sahnalashtirish** – adabiy asar qahramonlarini jonlantirish orqali ularning hissiy va ruhiy holatini anglash.
- **Jamoaviy loyiha ishlari** – o'quvchilar muayyan adib asarlariga bag'ishlangan tadqiqot ishlarini olib boradilar.
- **Klaster va diagrammalar** – murakkab adabiy tushunchalarni soddalashtirib tushuntirish uchun vizual yondashuv.

Doimiy ravishda fikr-mulohazalarni izlash, yangi yondashuvlarni sinab ko'rish va o'quvchilarning ta'lim natijalari va umumiy adabiy bahosini oshirish uchun o'qitish usullarini moslashtirish orqali o'sish tafakkurini qabul qiling. Xulosa qilib aytganda, muayyan yozuvchilar va asarlarni o'qitish metodikasi talabalar uchun adabiyotning go'zalligi va murakkabligini ochish uchun darvoza bo'lib xizmat qiladi. O'ylangan matnni tanlash, qiziqarli dars rejalarini qo'llash va tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish orqali o'qituvchilar o'qish va o'rganishga umrbod muhabbat uyg'otishi mumkin. O'qitish strategiyalarida mulohaza yuritish va moslashish kuchini qo'llash o'qituvchilarning o'z yondashuvlarini rivojlantirish va takomillashtirishda davom etishini ta'minlaydi, natijada o'quvchilar tafakkurli kitobxonlar va mutafakkirlar sifatida rivojlanishi va rivojlanishi mumkin bo'lgan jonli va ta'sirli o'quv muhitini yaratadi.

Axborot texnologiyalaridan foydalanish

- **Raqamli platformalar va onlayn resurslar** – o'quvchilarga elektron kutubxonalar, audiokitoblar va videoma'ruzalar orqali bilim olish imkonini yaratadi.
- **Virtual ekskursiyalar** – yozuvchining hayoti va ijodiy faoliyati bilan bog'liq joylarga virtual sayohat.
- **Elektron test va interfaol darslar** – o'quvchilarning bilim darajasini baholash va mustahkamlash.

Xulosa

Muayyan adib va asarlarni o'qitish metodikasining to'g'ri tashkil etilishi o'quvchilarning adabiy tafakkurini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Innovatsion yondashuvlar, interfaol metodlar va axborot texnologiyalaridan foydalanish adabiyotni o'rganishni yanada qiziqarli

va samarali qiladi. Ushbu metodlarning yanada takomillashtirilishi kelajak ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Қараев Ж. «Қазіргі қазақ әдебиеті». Алматы: Қазақ университеті, 2020.
2. Базарбекова З. «Қазақ әдебиетін оқыту әдістемесі». Астана: Нұр-пресс, 2018.
3. Назарбаев Н. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру». Астана, 2017.
4. Виготский Л. С. «Мышление и речь». Москва: Педагогика, 1996.
5. Dewey J. «How We Think». Boston: D.C. Heath & Co., 1910.
6. Құнанбаев А. «Қара сөздер». Алматы: Атамұра, 2012.
7. Hasanov B. «Adabiy tahlil metodikasi». Toshkent: Fan, 2019.